

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויק"פ - החודש

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ויקהל פקודי - החודש

- א הנני ממטיר לכם לחם מן השמים - כל פרנסתנו באה עד היום מאותה הכרזה, דאגה מנין
- ב לחשוב מחשבות בזהב ובכסף - אף בעת עוסקו בכסף וזהב יזכור שהבורא זן ומפרנס לכל
- ג כי ענן ה' - מעלת המתחזק והמתנבר אף כשנראה לו כי חשך עולם בעדו
- ד כי ששת ימים עשה ה' - השרשת האמונה על ידי שבת מלבתא
- ה החודש חי פרישק"א - בח התחדשות הניתן בידינו
- ו בארץ מצרים החודש הזה - בידינו תמיד לשוב ולהתחדש אף מעמקי שאול ומומאת מצרים
- ז ראשון הוא לכם - בח ההתחדשות בימים אלו ויבאר מעלת וחשיבות 'ראש חודש' ניסן וכל ימי החודש
- ח ויקהל - בגודל מעלת אסיפתן של ישראל
- ט לא תבערו אש - זהירות ממחלוקת בכל עת ובפרט בער"ש ושב"ק
- י מראות הצובאות - אין כוחו של היצר אלא להטעות אותנו בדמיונות
- יא ומסך שער החצר - בגודל הקושי כן גודל השכר
- יב תוכו רצוף אהבה - עיקר עבודת האדם להשתוקק לטוב יתחיל לעסוק בטוב זה' יגמור בעדו
- יג וישמחו כי ישתקו - לעולם יעשה עצמו כאילם
- יד משכן העדות - בית המדרש וד' אמות של הלכה הם המשכן בזמן הזה
- טז

ויקהל פקודי - החודש

מפסוק דגן - 'דברים הדברים אלה הדברים', אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסני עי"ש).

ובך ביאורו של מקרא, אלה הדברים, כלומר, ל"ט מלאכות צוה ה' לעשות אותם, שיתעסק האדם בששת ימי המעשה, וזהו שאמרו שהמן ר"ל השפעת הפרנסה מכוסה בט"ל מלמעלה ומלמטה, דהיינו שנראה לבאי עולם שהט"ל אלו הל"ט מלאכות, הם המביאים לאדם את מזונו, אך באמת אינם אלא הסתר וכיסוי ל'מן' ולפרנסה הנשפעת ממעל על ידי הקב"ה.

ובאמונתו זאת תסור מלכו כל דאגה אודות פרנסתו ומצבו, הנה כתיב בפרשתן (פקודי לט ג) 'וירקעו את פחי הזהב', ובאונקלוס 'ורדידו' שעשו אותן דקין, כתב ה'דברי ישראל' זי"ע ד'פחי הזהב' מרמו על דאגת הממון (הדאגה אודות הזהב) שהוא הפח יוקשים של האדם בידוע, והעצה לזה 'דאגה בלב ישחנה' (משלי יב כה), וכפירוש ה'מצודות' כשתבוא דאגה בלב איש ימעט ויפחית אותה: וזהו שנאמר 'וירקעו את פחי הזהב' - לעשותן דקין, היינו שימעט ויפחית את דאגותיו, כלומר, שלא ישקע בדאגת הפרנסה ובעניני עולם, אלא 'וירקעו' מלשון רקיע השמים - שיזכור ש'אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים' (עי' סוטה מט.), והכל נקצב ונגזר ברקיע ממעל, ומה יתן לו ומה יוסיף לו אם ירבה ביגיעה

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים - כל פרנסתנו באה עד היום מאותה הכרזה, דאגה מנין

בפרשתן (ויקהל לה א-ב) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש'. וקשה, א. הלא הכתוב בא להזהיר על 'שמירת שבת' ולמאי נפקא מינה כתב 'ששת ימים תעשה מלאכה'. ב. הרי מתנתו של הקב"ה היא נצחית וקיימת לעולם ועד, והיכן מתקיימת בדורות הללו מתנה זו של ירידת המן.

ומבאר הרה"ק מנעשכיו זי"ע (הובא בזילקט יוסף עמו' רע"ו, לרב"צ אסטראווער), כי אכן, הבטחת הבורא הנני ממטיר לכם לחם מן השמים - לא לשעתה הייתה, אלא היא עומדת וקיימת עד עצם היום הזה. ועדיין באה הפרנסה לכל איש ואיש מאותה 'ברכת המן' כדרך שהמטיר הקב"ה בהיות בני ישראל במדבר, וכדרך שהייתה אז מכוסה בטל מלמעלה ומלמטה, כך היא באה כהיום מכוסה בטל - כלומר תחת הסתר ועיטוף, שנראה כאילו 'השתדלותו' ועסקיו בל"ט (אותיות ט"ל) מלאכות כוורע חורש קוצר וכו' הם המביאים לו פרנסתו, ובאמת אינו כן (עי' במס' שבת ע). שאיסור ל"ט מלאכות בשבת נלמד

- א. ידועים דברי הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע ששלושה דברים יש ללמוד מן התינוק. א. שהוא תמיד עסוק. ב. ברצותו איזה דבר יבכה עד שישגיג מבוקשו. ג. משקיבל חפצו הרי הוא מתמלא בשמחה. ועלינו להתבונן בדבריו, כי בשלמא מה שהתינוק עסוק תמיד יש בו כדי ללמדנו שלא יבזז האדם את זמנו לריק, כמו כן מה שהתינוק בוכה מלמדנו שתמיד יתפלל ויבקש, לא ירפה ולא יתייאש עד שתתמלא שאלתו. אך לכאורה מה בא ללמדנו בכך שהתינוק שמח לאחר שקיבל מבוקשו, והרי כל איש נוהג כן ומהו החידוש בדבר שיש ללמוד מן התינוק. ואולי י"ל, שיש כאן מוסר השכל גדול, דעינינו רואות כי האיש שעלה בידו להתעשר עושר רב ולהרוויח אלפי אלפים דינרי זהב אין שמחתו אלא לשעה או לימים מספר, כי מיד הנו מתאוה להרבות עושרו, לקיים דברי חז"ל (קה"ר א לה) 'יש לו מנה רוצה מאתים', ולא רק בעניני ממון בלבד כך, אלא בכל עניני עולם הזה כן, ומכיוון שכן, היאך ישמח במה שיש לו, הרי מיד הוא דואג על עתידו מאין יבוא עזרו להשיג מאתיים. וזה ילמד מן התינוק, שהוא בוכה רק עבור דברים שהוא זקוק להם עכשיו, ומשהשיג את מבוקשו ישמח שמחה שלימה, כי אין בו דעת להשתוקק ולדאוג על העתיד. ולזה יגיע רק ע"י אמונה בבורא כל עולמים, שיש לו אב רחום הממלא כל מחסורו בכל עת ושעה.
- ב. בסיפא דקרא כתיב 'דאגה בלב איש יִשְׁחָנָה' ודבר טוב ישמחנה', כלומר ודבר טוב הדבר הטוב ביותר הוא שישמחנה היינו שישמח באותה דאגה, ע"י שיביט ויתבונן מתוך אמונה, שדאגה זאת לא באה אלא לטובתו, כי מפי עליון לא תצא הרעות, והכל הוא טובה גמורה עבורו.
- ג. בערוב ימיו של הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל ביקר בבית אחד מחתניו, בצאתו משם הזמינו טעקס"י שיקחהו לביתו

לחינם. ובוה יהפוך את הררי וחבילי צרותיו ל'דקין', כי לו לדאוג אף הוא, וכי דאגה זו תוסיף לו מאומה יותר ידע אל נכון שאביו שבשמים דואג לכל מחסורו, א"כ מה מהקצוב לו ממעל.

– באותם הימים כבר הייתה ההליכה וכל תנועותיו קשים וכבדים עליו והוכרח לסיוע ועזר על כל צעד ושעל... והנה לאותו בנין בו שהה ר"ז היו שני שערים משני צידי הרחוב, וכבר התקרב בקושי רב ומאמץ גדול לאחד השערים בלווית נכדו, והנה הם שומעים כי הטעקסי ממתין להם בשער השני, החל ר"ז מדדה עם נכדו לכיוון השער השני, ושוב פנה הנהג בשלישית לשער הראשון ושוב דידו השניים אל השער הראשון... תוך כדי ההקפות הנה והנה פנה ר"ז לנכדו – בל נהיה אפיקורסים ח"ו, וכי הנהג הוא המדדה הנה והנה הרי"ז שליח הבורא ונמצא כן הוא רצון הבורא והרי רצון ה' יש לעשות בשמחה ותוך כדי המשא הכבד הנה והנה פצח בריקוד ומחול למען כבוד שמו יתב"ש (מפי נכדו הרה"ג ר' משה לאנדא שליט"א).

ד. סיפר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שפעם נכנס לקודש פנימה אל אביו הרה"ק מהר"י זי"ע עני 'בן טובים', המהר"י חלק לו כבוד גדול בבואו ובצאתו והשתעשע עמו במילי דחכמתא, ואף ליווהו בדרך יציאתו מביתו נאווה קודש, המהרי"ד שראה כל זאת שאל את אביו מי הוא זה ואיזה הוא אשר חלק לו כבוד רב כל כך, ענהו המהר"י, אביון זה המחזר על הפתחים הריהו אחד מגדולי הגאונים שבדורנו, כל שבילי דאורייתא נהירין ליה, והוא בקי בבבלי בירושלמי מדרש ומכילתא, ספרא וספרי, בנגלה ובנסתר וכו', וכמעט שאין למעלה הימנו בדורנו, על כן חלקתי לו את כל הכבוד הזה.

והמשיך מהר"י, ועתה בני אם תבוא ותשאלני, אם כה רבה למדנותו וגאונותו של יהודי זה מדוע איננו יושב על כס הרבנות בעיר הגדולה ווארשא, אשיבך לאמר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט' (אם אין הקב"ה רוצה להגדיל ולרומם שם תפארתו של אדם, אזי לא יעלה לגדולה אפילו אם הוא גאון הגאונים). ואם תאמר, אף שלא נעשה לרב גדול ומפורסם בכל העולם כולו, מדוע לא מינוהו לכל הפחות להיות רב באחת העיירות הקטנות בפולין או בגאליציה, על כן אענה ואומר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. ואם תרצה להוסיף לשאול, אכן, לרב בישראל לא העמידוהו משמיא, אך לכל הפחות היה מן הראוי לעשותו ל'ראש ישיבה', או אפילו שוחט או כל שאר שררות שבקדושה, אף כאן אענה ואומר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. ואם תכביר ותשאל מדוע אינו משתכר לפחות ככל יהודי פשוט בפרנסה כדי לחם לפי הטף, אף כאן אתרץ 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'.

לאחר ימים ושנים כשסיפר המהרי"ד האי עובדא סיים ואמר, הלא לאבי זי"ע הייתה חבורת ה'יושבים' (שישבו בבית מדרשו ועסקו בתורה ועבודה יומם ולילה) אשר כל עול פרנסתם היה על שכמו, ומדוע לא עלה בדעתו של אבי להכניס את העני הלז בין ה'יושבים' וליתן לו לחם חוקו, אלא, אף בזה, 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. סיפור זה סיפר הגה"צ רבי יששכר שלמה טייכטאל זצ"ל בעל ה'משנת שכיר', והוסיף על כך, שפעם אחת איקלע לעיירה אחת במזרח אייראפע (איירופה), וראה שם אחד ממכיריו - זקן מופלג היושב ומקבץ נדבות בכדי לספק לעצמו לחם לאכול ובגד ללבוש, ניגש אליו הגרי"ש ותמה באזניו הרי מע"כ עסק כל ימיו לפרנסתו, ואכן מזונותיו היו מצויין לו בריווח, ומדוע לא עלה על דעתו להניח מעט ממשכורתו למשמרת לימי זקנה - שיוכל להתפרנס בכבוד גם באלו הימים. ענהו אותו זקן, אכן ימים רבים הנחתי למשמרת ממשכורת, והצלחתי לאסוף סכום נכבד ביותר, ברם, את כל הממון השקעתי בעסקיו של חתני, וזה הפסיד את כל רכושו הגדול לפני זמן קצר, ונמצא שכל עמלי ויגיעתי לאסוף ממון ודמים לימי הזקנה עלו בתוהו, ועתה אני יושב בקרן זוית ומקבץ פרוטה לפרוטה, אבל זאת אוכל להעיד נאמנה כי אינני שבור כלל ממצבי זה, אלא מקבל אני על עצמי גזירת שמים באהבה, ביודעי 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'...

ענה הגרי"ש ואמר, בתחילה נשתוממתי כשעה חדא היאך הגיע יהודי פשוט זה להכרת אמונה איתנה כמו של הרה"ק המהר"י - לעמוד במצב כזה, ולומר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. אמנם אחר כמה רגעים באתי לכלל הבנה שעדיין יש מרחק רב בין אמונתו של הרה"ק המהר"י לאמונת יהודי זה, כי הוא הגיע להכרה זו רק אחר שעבר את כל התלאה הרבה, ומכורח מציאות חייו הכיר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט', אך מהר"י השריש עניין זה מעיקרא - קודם שיצטרכו להרגיש זאת על בשרם בצרות וייסורים, אלא מיד יכירו וידעו שכל הקורות אותם תלויים ועומדים ברצון ה'.

מסעיהם, ביארו בה קמאי 'כי ענן ה' על המשכן יומם' - שאם האדם שרוי בבהירות ובמצב של יומם כשהכל הולך כשורה, לא תזוח דעתו, כי ברגע אחד יכול להתהפך הגלגל להיות ענן וחושך. לאידך, מי שנמצא ב'לילה' - שאינו רואה שום סימן ברכה מרוב חשכות, אל יפול רוחו בקרבנו, כי ברגע אחד יאר ה' פניו אליו.

והזמן גרמא להתחזק בשבת זו הנקראת 'שבת חזק', בה מכריזים ואומרים לאחר קריאת התורה בסיום ה'חומש' - 'חזק חזק ונתחזק' (לבוש תרס"ט). וכמו שאמר הרה"ק רבי זאב מז'אבריו זי"ע בשם הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שאם האדם מתחזק פעם אחר פעם ואינו מתייאש, יזכה שנתחזק - שהקב"ה מסייע בידו ויחזקנו מן השמים (צורר החיים מערכה י עב).

ובן רמזו צדיקים לגבי 'עבודתו' של אדם, כי פעמים מתלונן האדם רצוני ומאווי לעבוד את בוראי עבודה שלימה עבודה תמה, אבל מה אעשה, ותמיד חופפים עלי ענן וערפל המחשיכים בעדי, לזה אמרה תורה כי ענן ה' על המשכן - כשנדמה לך שעבים מכסים ומסתירים את האור, תדע, שבאמת הוא יומם, ולכסוף תראה שאלו הימים החשוכים הם הם המאירים ובאים, ואילו כשהוא במצב של ואש תהיה - כשכל כולו בוער בשלהבת אש קודש הרי זה בחי' לילה בו, כי עיקר העבודה להתחזק במצב של חשיכה והסתרי, וענין זה יעמוד לעיני כל בית ישראל, בכל מסעיהם - בכל 'מסעות' ותהפוכות חייהם, להתחזק ביותר בעת שענן ה' על המשכן.

לחשוב מחשבות בזהב ובכסף - אף בעת עוסקו בכסף וזהב יזכור שהבורא זן ומפרנס לכל

בפרשתו (ויקהל לה לב) 'לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת', ביאר בה הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ויקהל ד"ה ולחשוב), וז"ל. עיקר העבודה לשמים היא בזמן שהאדם עוסק בעסקיו בעניני עולם הזה והפרנסה, ולא רק השמירה מדברים אסורים כגזילה אונאה וכו', אלא פשוט לשמור את מחשבתו שיוזכר תמיד כי ה' הוא האלוקים והוא הזן ומפרנס, כמו שאמר הקרא (תהלים קכח ב) 'גיע כפיך' כי תאכל - ולא יגיע ראש, והיינו שהראש יישאר משועבד אל ה', ולא ישקע בעבודתו במעשי ידיו, וזהו אומרו 'ולחשוב מחשבות' - כלומר מחשבות טובות וקדושות, אף בעת עסקו ב'זהב כסף ונחושת'.

ולמדרגה זו יבוא, כאשר יחיה בהכרה באמונת איתן בה' שהוא הנותן לחם לכל בשר, אלא שגור לעשות השתדלות, ואז יזכה ש'בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך' (דברים טו י), וכפירושו של הרה"ק מקאבריו זי"ע (אור ישרים - תו"מ ראה) שבשעה שהאדם עוסק במשא ומתן ובכל מלאכתו רק בידיו אבל לא בראשו, כלומר, שבראשו הגו זכור שפרנסתו תלויה ועומדת בחסדי הבורא - בגלל הדבר הזה יברכהו ה' ברוב ברכה ושפע טוב.

כי ענן ה' - מעלת המתחזק והמתגבר אף כשנראה לו כי חשך עולם בעדו

בפרשתו (פקודי מ לח) 'כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל

ה. בשנה הראשונה לאחר ה'מלחמה' הנוראה, ערך ה'בית ישראל' זי"ע את 'ליל הסדר' כדרכו ברשפי אש, ומשהגיע לפיסקה 'יכול מראש חודש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', וביאר יכול מראש חודש - שמא יבוא האדם לומר אינני יכול לעבוד את ה' כי אם בזמני אורה כ'ראש חודש' וכדו' (אבל לא בזמני החשיכה - אחר המלחמה...) **תלמוד לומר ביום ההוא** - שאתה עומד בו, תיכף ומיד עליך להתחיל לעבוד את הבורא 'שוין... שוין...' אי ביום ההוא יכול מבעוד יום - אכן, אולי לכל הפחות ביום זה גופא אחכה למעט בהירות - מבעוד יום (ולא בלילה המרמז לחושך), **תלמוד לומר בעבור זה, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך**, דיקא באותה שעה ש'מצה ומרור' מונחים לפניך - והנך עומד בשפל המצב, דיקא אז הוא הזמן הראוי והמוכשר להתגבר, להתעלם מהכל ולהתחיל לעבוד את הקב"ה באש קודש שלהבת י-ה. ו. ידוע שבסוף ימיו נענה הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע ואמר כי בימים מקדם היה נראה לו שהימים שהיה אור במושבו, ועבודתו הייתה מתוך הארה והרחבת הדעת הם הם הימים הנעלים והחשובים, והימים שחושך היה בעדו הם כפשוטם ימים אפלים שאין בהם ממש. אולם, כעת הוא רואה כי אדרבה, ימים הללו שעבד בהם את ה' מתוך חשכות והסתרה הם המאירים באמת...

כי ששת ימים עשה ה' - השרשת האמונה על ידי שבת מלכתא

ובן נאמר לענין 'שבת קודש' פעמים שבששת ימי המעשה טרוד האדם ראשו ורובו בעניני גשמיים, וזה גופא 'שערי טומאה', לפיכך נתן לנו קוב"ה את השבת שנשבות בו מן המלאכה 'וכאילו כל מלאכתך עשויה' (מכילתא שמות כ ט), אז יהיה ראשו ולבו של האדם פנויים להתבונן בהשגחת הבורא, להתחזק באמונה שיש מנהיג לבירה, ועי"ז יצא מכל שערי טומאה וידבק באלוקים חיים.

ובזה מיישבים מה שנדחקו הראשונים (עיין טור או"ח רעא) לבאר היאך אנו אומרים בקידוש של שבת 'זכר ליציאת מצרים', מה ענין שבת ליציאת מצרים, הלא שבת קדמה ליציאת מצרים שנים רבות, אמנם לפי הדברים האמורים יתיישב שפיר, דשניהם מעמידים את האדם מ'טרדותיו ובלבוליו', כי בששת ימי המעשה טרוד האדם על המחיה ועל הכלכלה, ושקוע הוא בעיסוקיו הגשמיים, ואפשר שיבוא לידי מצב שישכח ח"ו מהשגחת הבורא, אולם 'באה שבת באה מנוחה' ונזכר האדם מהנהגת הקב"ה שהוא אדון הכל ומתעלה מתרדמת הזמן, וכמו שהיה בעת יציאת מצרים, שיצאו מן 'תכבד העבודה על האנשים' - להזכר באדון הכל, הרי דתרווייהו מזכירים לאדם את הנהגת ההשגחה הפרטית של הקב"ה, ושפיר אמרינן על שבת 'זכר ליציאת מצרים', דשניהם ענין אחד - להכיר בהנהגת הבורא יתב"ש.

בפרשתן (ויקהל לה ב) 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה', הנה 'מתנה טובה' של יום השבת קודש ניתנה לישראל כדי לחזק את אמונתם בבורא יתב"ש, להזכירם לכל הפחות 'אחת בשבוע' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. כתיב בספרי מקובלים (פע"ח שער חג המצות סוף פ"א) שאם היו בני ישראל נשאים בגלות מצרים לעוד רגע היו משתקעים ח"ו בשער החמישים משערי הטומאה, והיו נשארים לדורותיהם 'עבדים לפרעה במצרים'. ולכאורה צ"ב, שהרי עדיין לא נצטוו בני ישראל אפילו באחת מתרי"ג מצוות, ומה שייך לומר עליהם 'משוקעים בשערי טומאה'. וכיותר יש לתמוה, דאף אם תמצי לומר שהיה איזה מציאות שייכנסו בשערי טומאה, הרי מחמת קושי השעבוד לא היה להם כלל פנאי וזמן לחטוא, א"כ, מה גרם להם לשקוע עמוק כ"כ בשערי טומאה. ואמרו צדיקים לבאר, כי העולם הזה הינו עולם גשמי וחומרי, ודי לו לאדם שלא נזהר להתעלות בטפה מעל גבי הקרקע וממילא ישתקע בשערי טומאה חלילה, ומטעם זה גופא - שהיו בני ישראל עסוקים וטרודים, שקועים בחומר ובלבנים עד ש'ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה' (שמות ו ט), ולא היה להם פנאי לחשוב לרגע על הקב"ה במשך רד"ו שנה במצרים זה עצמו 'שערי טומאה' הוא.

ז. הנה בשבת אומרים 'פוסעים בו פסיעה קטנה', כי בכל השבוע הכל רצין אחר מזונם וכדרך שרמזו קמאי (עיי' עבודת ישראל להרה"ק מקאזניץ זי"ע, שמיני) בענין טומאת ה'שמונה שרצים' - שרצים בכל העת הנה והנה מבלי מנוחה... אם בענין הפרנסה לחזר יומם ולילה אחר עסק השתדלותם בהשתדלות יתירה, אם בשאר ענינים במרוצה אחר 'עסקן' פלוני, ואחר 'שדכן' אלמוני וכיו"ב רבות. ומרוצה זו מורה על חסרון באמונה, כי כאשר ישריש בנפשו שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, והוא הוא 'העושה לי כל צרכי'. מיד תתיישב דעתו עליו, ויפסוק מרדיפותיו, כי מה לו להיחפז ולהיבהל להשיג צרכיו, הרי הכל מתנהל כרצונו יתב"ש, ע"כ ביום השב"ק כשמאיר בקרבנו אור האמונה 'פוסעים בו פסיעה קטנה' - להורות על מניעת מרוצה זאת.

ח. הגר"א זי"ע (קול אליהו הוספות) היה מבאר בדברי הגמרא (ברכות יד.) 'אמר ר' זירא כל הלן שבעת ימים בלא חלום - נקרא רע', וצ"ב, וכי איזה חטא ופשע יש במניעת החלום. וביאר, דהנה בעת השינה נראים כל דברי החלום (בעיני הישן) כמי שהם נעשים בפועל ממש, אך בקומו בבוקר כשהוא פוקח את עיניו רואה שהכל היה רק חלום... אין בו ממש... אף אנו נאמר כן לגבי כל הדברים הנעשים בעולם הזה, נראה לו לאדם כי פלוני עשה לו כך וכך, ורעהו הזיק לו והפסידו פרנסתו וכיו"ב בכל עניני החיים, אך בקרוב ממש יתקיים בנו (תהלים קכו א) 'היינו כחולמים' - נתפקח מחלומותינו ונראה כי הכל מידי ה' הייתה לנו. ואין בין חלום זה לחלום הלילה אלא שחלומות הלילה 'מתגלה קלונם' - שאין בהם ממש מיד בקומו בבוקר, ואילו החלום של העולם הזה נמשך למאה ועשרים שנה, אך האמת שבשניהם יתגלה לבסוף שהכל חלום בעלמא, וזה רימזו 'הישן שבעה ימים בלא חלום' - שעברו עליו שבעה ימים ושבת בכללם,

הנאמרים בכוס של ברכה, ואחד מהן 'חי', פירש רש"י (ד"ה חי), פרישק"א בלע"ז. כלומר, שהוא בריא ולא הופג מעמו, והכל ענין אחד. כי את התורה הקדושה על האדם לקיים באופן של 'וחי בהם' - לחיות בהתחדשות בתורה ועבודה.

צא ולמד ממה שהביא הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ב'פרי צדיק' (מאמרי סיון אות ד) בשם מרן ה'בעל

החודש חי פרישק"א - כח התחדשות הניתן בידינו פרשת החודש עוסקת בענין התחדשות ו'מולד' הלבנה, והזמן גרמא אף לדין לעסוק בענין ההתחדשות. כתב ה'של"ה' הק' (שער האותיות ז' - זריזות) לבאר בקרא (ויקרא יח ה) 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', והיינו שיעשה המצוות בחיות ובזריזות¹ ולא בעצלתיים, כי כשיש באדם רוח עצלות ועצבות הרי כל אבריו כבדים... קרוב לענין שפירש רש"י במסכת ברכות (נא.) על הדברים

ועדיין לא התעורר להשכיל שהכל רק חלומות - הבל הבלים, הרי הוא חלילה בבחינת 'רע', כי בשבת הזמן גרמא להתדבק בה' ולגלות שכל החומר הגשמי אינו אלא חלומות שווא ידברון.

וכמו שאומרים העולם בדרך הלצה, שפעם חלם ראובן ששמעון עשה לו דבר רע, ויהי בבוקר מיהר וגער בו מדוע עוללת לי כך וכך, התנצל שמעון בפניו - 'איני יודע מה אתה סח', ביאר לו ראובן שמפורש ראו עיניו כן בחלום הלילה, לגלג עליו שמעון וביקש ממנו עזוב אותי לנפשי, הרי רק חלום הוא ומה לך כי תלון עלי, ואכן הבין ראובן שהצדק עמו והלך לו, אולם לאחר כמה דקות חזר שוב אל שמעון והוכיחו על הדבר הרע שעשה לו, ושוב התנצל שלא עשה ולא כלום, וכל מה שראה עליו היה במראה החלום בלבד ולא בפועל, ואכן נרגע ראובן כבתחילה, אך לאחר זמן מה חזר וצעק עליו עוד על הדבר הזה, וכשענה לו שמעון כטענתו דלעיל שהכל חלום גדול הוא, ענהו ראובן וכי מה תשובה היא זו - חלום, חלום, אבל מדוע עוללת לי כך וכך... והנה סיפור זה נראה כדבר צחות ובדיחותא בעלמא, אך הבה נזהר שלא נהיה כטיפש זה, יומם ולילה חוזרים אנו לומר שכל העולם הזה אינו אלא חלום בלבד ודברים בטלים, ואעפ"כ בשעת מעשה נזדעק לומר מדוע עוללת לי כך וכך... וכועסים אנו על פלוני שעשה לנו כך ומקפידים על אלמוני שלא התייחס אלינו בדיוק כפי רצוננו, וכיוצא באלו דברי שטות וענינים של מה בכך, אין לנו אלא להתעורר מן החלום ולעזוב לצמיתות את כל הדמיונות על פלוני ואלמוני, ואז יהא טוב חלקו וחבלו בזה ובבא. בשנים קדמוניות היה בעיה"ק ירושלים צייר אומן מומחה ושמו רבי יצחק בק ז"ל, כל ציוריו 'מעשה אומן' היו עד שכשהיה מצייר דמות ציפורים היו הרואים מדמים בנפשם שהם רואים צפרים חיות אמיתיות. פעם אחת נקרא לצייר על הכותל בביהכנ"ס הגדול 'ישועות יעקב' ב'מאה שערים' צלם ודמות של ארון ספרים, והנה באמצע עבודתו כאשר כבר הספיק לצייר חצי מן הארון רצה להניח את בקבוק הדיו - חיפש מקום להניחו עד שמצא מקום ב'ארון' אשר עמד לפניו (כיוון שציור הארון שעשה היה נראה כל כך כאמיתי), הניח את הבקבוק על אחד מן ה'מדפים' המדומים שבארון, וכל שארית הדיו נשפכו על הציור המפואר וקלקלו את מראהו....

ובזה יש לשבר את האוזן ביתר שאת מה שנאמר בכתוב (שמואל א' ב' א) 'אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלוקינו', ואמרו חז"ל (ברכות י.) 'מאי אין צור כאלוקינו' - אין צייר כאלוקינו, ועוד אמרו שם 'אמר ליה, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, והקב"ה אינו כן, צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים', ולפי האמור לעיל יתבאר היטב, כי יש ציורים שנדמים בעיני אחרים כאמיתיים, כגון הציפורים שצייר המומחה, יתירה על כך בארון הספרים שגם הצייר עצמו טעה וסבר שיש בו ממש, אך אין כאלוקינו המצייר צורה בתוך צורה והציור עצמו חושב שיש בו ממש, והוא מפני שהבורא נתן בו רוח חיים, מהלך לו אותו הציור בעולם הזה, עושה פעולות במעשי ידיו, ומדמה בנפשו כאילו הוא בעצמו אכן עושה משהו, אך האמת שהכל נעשה על ידי הצייר העליון, ואין אדם נוקף אצבעו למטה עד שמכריזין עליו מלמעלה (חולין ז.), וזה החידוש בבריאת האדם, שהקב"ה מסתיר את אלוקותו ואין הבשר ודם מבין שהוא עצמו אינו עושה כלום.

ט. הבט נא וראה דברות קדשו של הרה"ק האבני נזר זי"ע (אביר הרועים אות קי"ג) בלשונו הטהור 'כל הדחקות והצרות שיש לישראל בכל העולם רח"ל, הוא הכל בשביל שלומדים הגמרא כאדם שרוצה לישן שלופעדיג, ואם היה העולם מצייתי לו, ולמדו הגמרא עם חיות, היה הוא ערב בדבר שלא יחסר לשום ישראל פרנסה'.

י. ובאמת, כך הוא טבעו של עולם - שהאדם זקוק ל'חידושים' (חדשות - נייעס) כדי חיותו, אם ימצא אותם בתורתו ועבודתו

מה טוב ומה נעים, ואם לאו סופו לחפש אחר 'חידושים' במקומות שאינם רצויים עבורו (עיי' תו"מ ראה דברים יא כז).

וכן לאורך גימטריה מן החטא. הצד השווה שבניהם שלעולם יעשה עבודתו 'מיט א פרישקייט' ובוריוות, ולא יחפש לנוח על מקומו". ובאמת יש לכל אחד ללמוד קל וחומר מהנהגתו בעניני גשמיות, כי אם למלאכתו ועסקיו כדי להרוויח כמה גרנירי כסף ירוץ בשמחה בזריוות והתלהבות, כ"ש שלעבודת הקודש עליו לגשת מתוך חשק ושמחת הלב.

בארץ מצרים החודש הזה - בידינו תמיד לשוב ולהתחדש אף מעמקי שאול וטומאת מצרים

שמא יאמר האדם, איני יודע מה אתה סח, היאך אתחדש ובמה אתחדש, ידעתי גם ידעתי את שפל מצבי - כבר אבד סברי ותוחלתי, כיצד אתעלה מעל מצבי, ישמע לדברי הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע (שבת החדש ד"ה ויאמר ה') 'החודש הזה לכם' - היא המצווה הראשונה שה' צוה אותם, ואמרה להם (מצווה זו) עוד בהיותם בארץ מצרים, להורות בזה, שאיש יהודי הרוצה להתקרב להשי"ת לא ימתין עד שיצא מבין התאוות

שם טוב' ז"ע, שהיה מקנא חוזק ההתעוררות בימי הנעורים, כלומר שהשתוקק לכח שיש לצעירי הצאן, שבידם להתחדש כסדר בעבודת השי"ת.

באותה מטבע פירש הבעש"ט הק' ז"ע (כתר ש"ט סו) את הפסוק (תהלים עא ט) 'אל תשליכני לעת זקנה' - שלא תתישן המצוה בעיני (ראה בבעש"ט) עה"ת פר' נח סח) - 'מ'זאל נישט פאר'אלט'עוועט ווערען' (שהאדם העושה המצוה לא יעשה מתוך התיישנות), רק יעשה כל מעשיו בכל כוחו ומתוך התחדשות.

וכבר אמרו קמאי שאף הקב"ה כביכול מבקש מאתנו 'אל תשליכני לעת זקנה', אל תקיימו מצוותי חלילה באופן של זקנה - כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך חדווה ושמחת הלב, והיינו דשנינו בפרקי אבות (ד ב) 'בן עזאי אומר, הוי רין למצווה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה', כי המקיימה באופן של 'מלומדה' לא ירוץ לדבר מצווה, על כן אמרו לו לרוץ תמיד לדבר מצוה

הרה"ק ה'פני מנחם' ז"ע היה ידוע במיוחד ב'תפילותיו' הנעלות ברגש נפלא והתלהבות עצומה. לאחר שנסתלק לבית עולמו מצאו בחדרו כמאתיים סידורים שונים, כי בכל עת מצוא היה קונה סידורים חדשים להכניס התחדשות והתפעלות בתפילה, ואף שאין בידינו הבנה בדרכי הצדיקים... מ"מ לדין נלמד במדרגתנו להכניס חיות והתחדשות בעבודתנו בכל עת מצוא, מכל דבר המביא חיות התלהבות והתחדשות.

בלילי שבתות היה הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל דורש בעניני מוסר ויראה בביהמ"ד הגדול בשכונת 'זכרון משה' בירושלים עיה"ק ת"ו, וכדי למשוך את לבם של השומעים היה משלב בדבריו כמה וכמה מילתא דבדיחותא, פעם ניגשו אליו כמה אנשים וב'קנאות' מחו בפניו על ה'ליצנות' שלו. ודרשו ממנו להפסיק לנהוג כן תיכף ומיד. לא ידע הגר"ש מה לעשות, נסע לעי"ת בני ברק נכנס אל הגה"ק ה'חזון איש' ז"ע וושטח את ספקו. מששמע החזו"א את דבריו ביקש ממנו שיתן לו דוגמא מהני מילי דבדיחותא שהוא אומר לפניו, פתח הגר"ש וחזר על דברי צחות שהגיד להם, ויהי כשמוע כן החזו"א נהנה מאד, ואמר לו 'רק כך תמסור את השיעורים' - לך בכוחך זה והושיע את ישראל. והוסיף ואמר לו החזו"א, בימים הקודמים לא היו חסרים בעלי תורה ויראה ב'ליטא' רבתי, ומכל מקום היו הרבה מהנערים נתפסים ל'השכלה', ומדוע, כי ה'שמחה' הייתה אצל המשכילים ולא אצלנו... וזהו תפקידנו כהיום - להרבות שמחה וחיות בעבודת ה'... (מעשה איש ח"ה קל).

מתאמרא בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה' (שמות טו ב), ולכן ניצלו מהחטא. יא. ואופן ה'בריחה' היא כדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' ז"ע בביאור דברי הגמרא (ברכות ו:) 'לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת שנאמר (הושע יא ט) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג', והתמיהה ידועה, הרי בפסוק נאמר אחרי ה' ילכו, והיאך למד מכאן שיש לרוץ לדבר מצוה. אלא ביאורו, שהנה כאשר יהלך ברחובה של עיר ביום ה'שלג' אחד מזקני וישישי העדה, אשר אך בקושי מהלך תוך השענו על מקלו, ולפתע יראה הזקן שאריה השואג לטרף בא ומתקרב אליו, וודאי שאז יתגלו בקרבו כוחות אדירים, ישכח מתשות כוחו ישכח ממקלו, וינוס כנער אשר כוחו במתניו, כי אכן בכל אדם טמונים כוחות אדירים נעלמים אשר יתגלו בפועל רק כשנקלע לעת צר ומצוק, ומכאן נלמד אחרי ה' ילכו - כה'מהלך' בסמוך לארי שואג - שמתעוררים בו כוחות אדירים ועצומים, ובפרט בבוא אליו נסיון בעניני 'יראת שמים', יעורר בעצמו את הכוחות הללו לברוח בכל כוחו כבורח מן הארי לנוס אל ה' אלוקיו.

לבני הישיבה רצה לקרוא בספר התורה, משבא לקרוא 'החודש הזה לכם' אמר 'החרש היה לכם', התפללו עליו חבריו החכמים, ונזכר בתלמודו. מכאן למד הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (אמרי הר"ם בא, משמו), שגם מי ש'החרש היה לכם' ולבו אטום וסתום לכל דבר שבקדושה, כדוגמת החולה שלקה בליבו (בגופו של אדם) שהוא (הלב) עיקר חיותו (של האדם), והרי אם יסתם לבו אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת, מכל מקום בפרשת החודש יש גם בידו לחדש את לבו ככריה חדשה ממש.

דרוש דרש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (לפר' החודש ד"ה החודש) שסגולת שבת זו היא להכשיר ולתקן את הראש לכל ימות השנה, לבער מעצמו כל מחשבת פיגול ושאר הרהורים רעים, והדרך לכך, על ידי שיתחדש ויקבל על עצמו להטיב דרכיו מכאן והלאה, והמתחדש ומקבל על עצמו לעבוד את ה' בחודש הזה מועיל לו לכל חדשי השנה.

ראשון הוא לכם - כח ההתחדשות בימים אלו ויבאר מעלת וחשיבות 'ראש חודש' ניסן וכל ימי החודש

כתב השל"ה הקדוש (מסכת פסחים פרק נר מצוה אות ז) על הכתוב (שמות יב ב) 'החודש הזה לכם ראש חדשים', שבחודש ניסן יש לכל ימי החודש קדושת 'ראש חודש' יי.

איתא מהרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (בארות המים פר' החודש ד"ה ראש) 'החודש הזה לכם ראש חדשים' - 'החודש הזה' (חודש ניסן) הוא הראש לכל מיני

והטומאה שהוא משוקע בו, אלא בעוד היותו תחת 'מצריו' - משוקע במ"ט שערי טומאה ובגילולי ע"ז יתחיל כבר בעבודתו יתברך יי.

ולכן ההתחדשות היא מצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, כי היא יסוד לכל היסודות והעבודות, לבל יתייאש אף אם מצבו קשה ושפל, כי לעולם יש בידו להתחדש ככריה חדשה.

ואולי לכן נמשלו בני ישראל ללבנה (שוח"ט תהלים כב יב) דהרי הלבנה מתמעטת וחוזרת ומתחדשת מדי חודש בחודשו, וזאת אשר הראה הקב"ה למשה רבינו את הלבנה בהתחדשותה ואמר לו 'בזה ראה וקדש' (רש"י פסוק ב, מ'מכילתא) כהתחדשות הלבנה מתוך מיעוטה וקמנותה, כך על בני ישראל להתחדש תמיד אף מתוך מיעוטה וקמנות יי.

ויזכור שאין שום מצב בעולם שאי אפשר לעלות משם לדרך המלך, ואף אם נמצא בשאול תחתיה אפשר לו לעלות במעלה ההר. וכבר אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בפסוק (תהלים קמה יב) 'להודיע לבני האדם גבורותיו', דקאי על האדם, שעליו להודיע לעצמו שכוחות עצומים טמונים בו, ובל עבודתו היא להוציאם מהבט אל הפועל.

וזה הביאור בדברי הגמרא (שבת קמז:): 'רבי אלעזר בן ערך איקלע לעיר 'פרוגיתא' שהיין שם היה משובח מאד, נמשך ר"א אחריהם ושכח את כל תלמודו, כאשר חזר

יב. וכבר אמרו על דברי חז"ל (הובא רש"י בראשית א ב) 'כל דבר שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ' כי כל עוד שאין האדם מתחזק להתרומם אפילו מעט מעל לארץ אינו קרוי אדם אלא שרץ. כי עיקרו של האדם הוא ההתרוממות מעל גבי הקרקע.

יג. אמרו חז"ל (ברכות ד:): 'כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא', בדרך צחות היה מפרש הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל, כי הרי אנו מסיימים פרק זה בפסוק (קטו יח) 'ואנחנו נברך י-ה מעתה ועד עולם הללויה', ואכן מי שאומר ג' פעמים ביום מעתה - פירוש 'פון יעצט בין איך א נייע זלמן' (העבר אין, ומעתה הנני 'זלמן' חדש, ונקט זלמן כי כך היה שמו ובאמת הוא נוגע לכל אדם איש איש 'בשמו' הטוב יבורך), לכן מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

יד. ב'אהבת שלום' (פר' בא ד"ה א"י ראשון) מפרש לפי"ז את המשך הכתוב 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה', וז"ל. פירוש 'שלא יעלה על לב איש לומר שזהו דווקא בחודש ניסן, אלא אפילו בשאר חדשים הוא כן, שאם יום ראש החודש אצלו כתיקונו, אזי גם שאר החודש נקרא ראש חודש - ד(גופא) בתר רישא אזיל, אך חודש ניסן הוא ראשון לכל החדשים בדבר זה, ועל כן ראוי ונכון לאיש המשכיל לראות ולהשגיח עצמו שיום הראש חודש יהיה אצלו כתיקונו בעבודת השי"ת, ואזי יהיה נכון לבו בטוח בכל החודש כולו, ואפילו אם שעה אחת ביום ראש חודש כתיקונו אזי יהיה בוודאי אצלו כל החודש כראוי (בבחינת ראש חודש), עכ"ל.

הראשית שלו (היינו עם כל כוחותיו) מושג בכח יציאת מצרים (כן איתא ב'אמת ליעקב' לאדמוה"ו מסאדיגורא, ועוד).

ימי 'חודש ניסן' הנם ימים המבורכים, ואולי מהאי טעמא קורין בשבת זו 'החודש הזה לכם', בכדי לעורר את בני ישראל שבימים אלו חל ראש חודש ניסן^{טו}, ואחריו כל ימי חודש ניסן, ויתבונן כראוי לנצלם, ואז יקבל את השפע הנשפע בימים הנשגבים הבאים עלינו לשלום.

צא ולמד עוד ממה שהובא ב'אגרא דכלה' (פקודי ד"ה ביום החודש) וז"ל. 'קבלנו, דאותן י"ב ימים הראשונים דניסן, ימי הקרבת הנשיאים, המה כח כללי ל"ב חדשי השנה, כל יום רומז לחודש שלם, כן שמענו מאדמו"ר הרמ"מ [מרימנוב] זצ"ל. וז"פ הראות יכולין להתבונן בכל יום איזה מאורעות יהיה בחודש אשר הוא נגד היום ההוא, וכבוד אדמו"ר הרה"ק רבי יעקב יצחק [ה'חווה' מלובלין זי"ע] היה כותב ברוח קדשו בכל יום מה יהיה בכל החודש, כנודע הדבר בפרסום לחבורתינו קודש, ובאותו השנה שנתבקש בישיבה של מעלה בחודש מנחם, לא כתב אלא עד מנחם, והענין הוא בפרסום, עכ"ל^{טז}.

ויקהל - בגודל מעלת אסיפתן של ישראל

בפרשתן (לה, א) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם, וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם, ובלשונו שם, הכנסיה והתחברות מישראל מסיר החומרות והגשמייות מבני. ועיי' אור החיים), כי כך אמר משה לעם בני ישראל, הגה 'ויקהל' - ישיבת בני ישראל בצוותא

התחדשות המעותדים לבוא, ויש ביד האדם לזכות או לעזו ותעצומות הנפש שיוכל תמיד להתחזק ולהתחיל את עבודתו מחדש, ולא להתפתות מיצרו המרמהו שכבר אין לו תקנה ח"ו.

איתא ב'שם משמואל' (פר' משפטים תרע"ה), כי בר"ח ניסן הפיח הקב"ה חיים חדשים לכל אחד ואחד, וכך נשאר לדורות - בכל שנה ושנה בר"ח ניסן ניתנים בלב ישראל חיים חדשים, אך זה מועיל רק למי שרוצה לצאת ממומאתו ולהתחדש (כמו שבמצרים לא הועילו ההתחדשות על מו שלא השכיל לחזור בתשובה, שמתו בשלושת ימי אפילה). ועל כן עלינו לדעת, שמצד אחד יש כאן זמן מוכשר להתחדש ככריה חדשה, אך לאידך גיסא תביעה גדולה היא לאדם שימלא שעת הכושר זו כדבעי.

כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם פר' בא) וז"ל. 'החודש הזה לכם' - המדרש כאן (שמור"ר טו ב) מפרש הרבה שהכל מסור בדינו עיי"ש. ואם היה אדם יודע מזה, מה שהוא, ומה שיש בידו לעשות, בוודאי לא היה מבטל אף רגע אחד, עכ"ל.

וכך איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם פר' החודש) וז"ל. וענין חודש הוא מה שנותנים כח לבל איש ישראל כשמגיע ראש חודש לעורר עצמו מחדש לעבודת ה'. ואף שכן הוא בכל חודש, אמנם נוסף עליהם החודש הזה שהארתו נותן כח להתעוררות על כל חדשי השנה. וזה ענין 'ראשון הוא לכם' (שמות יב ב) - שראשון הוא הכולל כל כוחותיו של אדם. והנה הכח שיהא ביכולת לאיש להתעורר הוא עצמו עם כל

טו. בליל ר"ח ניסן שנת תשמ"ז לפ"ק התקיימה שמחת נישואין בעי"ת בני-ברק, בהיותי בחתונה שאלתי אחד מידידי מי קבע יום חתונה בר"ח ניסן, בזמן שהכל עסוקים בהכנות המרובות לפסח הקרב ובא (בימים ההם עוררה חתונה בזמן כזה תמיחה), נענה אחד מבני המשפחה שהרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע הוא אשר קבע את תאריך החתונה [באותה שעה כבר נשבה ארון האלוקים, ונשמתו הקדושה עלתה בסערה השמימה באותה שנה ביום כ"ד לחודש טבת], כי בימי חנוכה שאלו אותו המחותנים מתי לקבוע את יום החתונה, והוא השיב להם 'ראש חודש ניסן איז די שענסטע טאג פון יאהר...' (ר"ח ניסן הוא היום המיוחד ביותר מכל השנה כולה), וכבר אמרו (שבת פז:) 'אותו יום נטל עשר עטרות'. טז. מאד הפליג הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (בתשובתי א"יח שלו) את קדושת הימים, וכפי שכתב לאחד משואליו ... כי ימים אלו יקרי הערך - שעה ליום יחשב.

ב'אביר הרועים' (אות רסד) הובא עוד מה שהעיד עליו בנו הרה"ק בעל ה'שם משמואל' זי"ע, שבימי חודש ניסן היה אביו ה'אבני נזר' 'מסבב והולך בעולמות העליונים'.

העיד הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע על אביו הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע, שמחמת גודל בהירות קדושת הימים אינו צריך לישון כלל (הובא ב'אביר הרועים' אות רצט).

וז"ל, שקדושת קרבן שלמים אינו אלא קדשים קלים, ואילו זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים הם, אע"פ ששניהם 'קרבן שלמים' הם, כי הבא מכוחו של ציבור מתקדש להיות קודש קדשים.

ובתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (חנוכה תרע"ד ליל ב') לבאר אומרם (פסחים עו.) 'שומאה 'דחוויה' בציבור', שבישיבת בני' בציבור הטומאה נדחית ומסתלקת מאתם.

לא תבערו אש - זהירות ממחלוקת בכל עת ובפרט בער"ש ושב"ק

בפרשתן (לה ב-ג) 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'... לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'. כתב ה'חתם סופר' (ליקוטים ויקהל ד"ה ששת ימים) וז"ל. שעל ידי השבת מתברכים ששת ימי המעשה (זוה"ק יתרו פח.) אלא שצריך בלי להחזיק הברכה, ו'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום' (משנה סוף עוקצין), ולכן כל מגמתו של שמן להחריך ריב בשבת - ביום שהברכה מצויה, כדי שלא תמצא כלי מוכן לקבל ברכה, ועי"ז מקולקלים כל

חדא ובאחדות, זה הוא עצמו מהדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם.

דורשי רשומות אמרו (אמרי נועם, אהבת שלום, יהודי הק' ועיי' 'בית אברהם'), שתיבת ויקהל עולה בגימטריא כמנין מקוה (151), כי ישיבת בני ישראל בהקהל מטהרתם ומקדשתם כטהרת המקוה".

נוראות כתב הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע באגרתו הקדושה (איגרת הקודש כ"ג), וז"ל. 'שמעתי מרבותי, כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשרי עליהו, עד שהיה מתבטל ממציותו לגמרי'. עכ"ל.

ב'שם משמואל' (תולדות תרע"ז, שבועות) מביא כן בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שכל מקום שיש בו עשרה מישראל, אפילו מלאך שבא לשם מתמוגג מפחד משום דכל בי עשרה שכינתא שריא".

גדולה מדת האחדות שעל ידה מתעלה כל יחיד ויחיד עשרת מונים, כמו שאמר הגאון ה'אור שמח'

יז. וכך ביארו במשנה (יומא פה:) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל... ואומר 'מקוה ישראל ה'. כי ג' טהרות הללו שווים הם, ואלו הם. א. מקוה. ב. ישראל. ג. ה'. כלומר שישבת בני ישראל יחדיו וכן עצם הדביקות בה' וה'מקוה' מטהרים ומקדשים את האדם, ואם במקוה מצינו שהטבילה בה מהפכת את הגוי להיות יהודי - בטבילת גירות, כיו"ב בשאר הטהרות שנדמו לה.

וידוע כי רבים מצדיקי הדורות נהגו ל'טבול' בין יהודים, כדוגמת הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע (תורת חסד, ויקהל) וכן צדיק יסוד עולם שהילך בינינו הרה"ק רבי חיים זאנוויל מרבניץ זי"ץ שהיה מרבה בטבילות במקוה, ופעמים שהיה מעמיד סביבו כמה וכמה יהודים והיה נכנס ביניהם ומרכין ראשו ביניהם כטובל במקוה (אם כי פשוט שלדין אין בזה משום 'טבילה' לטומאה... מ"מ עלינו לדעת גם מעשה זה - כמה קדושה וטהרה נוסף ליהודי בשיבתו בין אחיו).

יח. עוד מצינו שסגולת אסיפת קהל בני' לעורר רחמים רבים, רמז לדבר נתן ה'מגלה עמוקות' (פרשת ויצא) כי צבור עולה בגימטריא רחמים (298).

נפלאות אמר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע על דברי חז"ל (סנהדרין לט.) 'כל בי עשרה שכינתא שריא', שיש לפרש 'שריא' מלשון מתיר ופותח [כלשון חז"ל (ב"מ פו:) 'כיון דחזא דקא אסר ושרי', עיי"ש], כי כאשר בני ישראל באחדות ובצוותא גורמים להחיש את הישועה, שתוכל השכינה להתיר את עצמה כביכול מחבלי ויסורי הגלות המר הזה. ובפרט גדולה מעלת 'תפילה בציבור' כמו שכתב הרה"ק ה'מאור ושמשי' זי"ע (פרשת משפטים) דתפלה בציבור מסוגלת לפרנסה בהרחבה, כרמוז בפסוק (שמות כג כה) 'ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך, והסרותי מחלה מקרבך', פתח בלשון רבים 'ועבדתם' ומסיים בלשון יחיד 'וברך את לחמך', וז"ל. עיקר עבדות ה' הוא שישתתף האדם עם הציבור בכל עניני העבודה, הן בתורה והן בתפילה... ואם מתפלל עם הציבור יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו... כי על ידי שהאדם מתפלל עם הציבור הוא ממשיך כל השפעות טובות על כנסת ישראל גשמי כי על ידי תפילות ציבור ירדו כל השפעות טובות לישראל, וכל הגזירות קשות יתבטלו, ולא יצטרכו להתפלל עוד אלא על הגאולה שלימה שתהיה במהרה בימינו אמן.

באר הפרשה - ויקהל פקודי - ההודש

היא... על כן, כל איש מבין כשיראה איזה מכשול וחסרון בענינים של הבית לא ישים אשמה על אשתו ומשרתיו לריב אתם, אלא יתן אל לבו התנצלות הזאת שכתבנו כי אמת הוא, ואז ישתוק ולא יריב אתם ולא יתבעם, וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא, עכ"ל.

ובבלל אמרו, שהחכם מבין שלא טוב לו לאדם לבעוס, ועדיף לו לתפוס במידת הסבלנות, שהרי 'לאחר מעשה' כשיעבור זעמו יתחרט עשרת מונים על המעשים שעשה מתוך בעסו, וד"ל. וכן כתב בספר חרדים' (פס"ו י) 'מי שאבד לו פרה, היתכן שבעיצובו ובעסו ישבור כלי ששווה אלף פרוזים... לכן סבול בשמחה כהלל כל הבא עליך... י' עכ"ל.

כתב בספר 'החרדים' (פס"ו אות עה) אם רוצה אדם למצא חן בעיני ה', לא יבעוס, שנאמר (בראשית ו ח) 'ונח מצא חן בעיני ה', ולא פירשו למה, אלא בשמו פירושו (היינו שסיבת נשיאת החן מרומז בעצם השם - נח'), שהיה נח בדיבורו ובמעשיו ובהילוכו (כדאיתא במדרש הנעלם - זוה"ק), לכן מצא חן, ח"ן ונ"ח חד הוא (היינו שאותיותיהם שוות), עכ"ל. כיוצא בזה איתא (פסחים ק"ג): 'שלשה הקב"ה אוהבן, מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר, ומי שאינו מעמיד עצמו על מידותיו'.

ימי המעשה. ועד"ו אני מפרש ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם, פי' שמלאכת ששת ימי המעשה נעשה לכם בזכות קדושת יום השביעי, ולכן לא תבערו אש המחלוקת ביום השבת, כדי שתמצא הברכה מקום לחול, עכ"ל (ובכלל זה אש הכעס, עיי' תיקוני זוהר מ"ח - לא תבערו אש הכעס בכל מושבותיכם ביום השבת, ועיי' בעל הטורים לא תבערו אש - אמר הקב"ה, אור שלי פי' של גיהנם שוכת בשבילכם, גם אור שלכם יהא שוכת).

וכך כתב ה'בן איש חי' (פר' וירא פרשה שניה א) בשם החיד"א (מורה באצבע ק"מ), בעלות המנחה ב'ערב שבת' הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו, ובין המשרתים, והרבה מורה הפמ"א בזה לחרחר ריב, והאיש הירא יבוף יצרו, ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבה יבקש שלום, עכ"ל.

מוסיף ה'בן איש חי' על דבריו (וירא שנה שניה), ודע, כי הנה כל אדם העושה קמטה ומריבה עם אשתו או בנו או משרתיו וודאי נראה לו שהדין עמו וראוי לריב על המכשלה שיצאה מתחת ידם בעיני הבית, אך באמת, מי שיש לו מח בקדקדו בין יבין שאם יצא איזה מכשול מתחת ידם, אין זה נעשה מאתם, ואין זה מעשה ידיהם, אלא הוא מעשה שטן כדי לחרחר ריב ומדון בעת

ט. כבר היה מעשה, בעת שאמר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר שיעור בעומק העיון, ובעיצומו של ריתחא דאורייתא נענה איזה 'חכם' ושאל את ראש הישיבה - מדוע ברא הקב"ה את האדם כשהאוזניים והאף בולטים מפניו כלפי חוץ, ואילו העיניים והפה חלקים עם פניו, השיב לו רבי חיים בפקחותו - תוך כדי דיבור, שעשה כן הקב"ה בכדי שיהא מקום להניח עליו את המשקפיים (ברילעץ), אבל אם האף והאוזניים היו אף הם לפנים מצורת הפנים הרי לא היה לאדם על מה להניחם, ומיד חזר לרתיחת התורה דקא מרתחא ביה. ויש להתבונן הרבה בגודל סבלנותו של הגר"ח שלא זו בלבד שלא חרה אפו בו על שמפריע ומבלבל באמצע השיעור בשאלה מוזרה כזו, כאותו אחד ששאל את הילל הזקן... אלא אף ענה והסביר לו 'כסיל כאוולתו'.

כ. ונשמע פתגם העולם שהרגזן מעניש את עצמו בגלל העוולות והטעויות שעושים אחרים, כי בגלל שנכנס בלבו של חבירו רוח שטות וחסא כנגדו שלא כדין הרי הוא כועס ועיי"ז מזיק לעצמו,

כא. כה אמר הרה"ק הישמח משה' זי"ע (על הש"ס ברכות כט: ד"ה ועוד, נשא ד"ה קח) על דבריהם ז"ל (אבות ב י) 'אל תהי נוח לכעוס' ד'ממה נפשך' לא ימהר אדם לכעוס, כי אם כעסו עבירה היא - הרי חלילה לו מלעבור עבירה ולכעוס, ואם כעס זה לש"ש הוא ודבר מצווה הוא, אם כך וודאי שאין למהר לכעוס כי 'למצווה' נדרשת 'הכנה' וישב הדעת... להרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע הייתה קופסת טבק ריקנית והיה מחזיקה תדיר בין אצבעותיו, פותח וסוגר. פעם שאל לפניו אחד מחסידיו, תורה היא וללמוד אני צריך מה ענין יש לרבי בקופסא ריקנית זו. השיבו הרה"ק, בכל עת שמתעורר בי מידת הכעס על איזה דבר, אני ממהר להכניס את הכעס אל תוך קופסא זו למשך ב' שעות. ובזמן זה אשכח כל מאי דהוה, ורק כעבור ב' השעות פותח אני אותה ובודק האם אכן הייתי צריך לכעוס אם לאו. כך הוא טבע הכעס, משמניחים אותו לאחר זמן מתקרר לגמרי, ועיקר העבודה לאצור בתחילה את כל ה'חום' בקרבנו לבל יתפרץ חוצה לו, וכן אמר הרה"ק הישמח אמת' זי"ע (הובא בנר אלחנן עמ' י"ב) שהרבה יש לנו ללמוד מהרכבת

מראות הצובאות - אין כוחו של היצר אלא להטעות אותנו בדמיונות

בפרשתן (ויקהל לח ח) 'ויעש את הכיור נחושת ואת כנו נחושת במראות הצובאות', מתאמרא בשם הבן איש חי זי"ע שרמזו יש בדבר, כי המראה הנראה בתוך המראה נראה כ'מציאות' אמיתית, אך באמת אינו אלא דמיון חזק של המשתקף בה עד שנראה כאילו זה האדם עצמו. כיו"ב הגם כל פיתוי היצר - נראים לאדם כטובה, אבל באמת אין זה אלא דמיון שווא, ובזה פי' את הכתוב 'מים גנובים ימתקו' והרי אין 'מתיקות' במים, אלא שהיצר מדמה לאדם שיש במים מתיקות, וזה כל

עניין החטא שאם האדם רק יתכונן ולו מעט יראה לנכון שהכל הבל ודמיונות שוא, ולכן עשו מהם את הכיור, שהוא 'טהרתן של כהנים' מעבירות שבידם - שידיעה זו שכל הפיתויים דמיון הם תציל אותם מטומאת יצר הרע".

איתא בגמ' (סוכה נב.) שהיצר הרע 'צדיקים נדמה להם כהר, ורשעים נדמה להם כחוט השערה', הקשה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע מהי האמת - הר גבוה או חוט השערה. הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, מלשון הגמרא גופא - 'נדמה' נדמה, והיינו שכל מהותו של יצר אינו אלא דמיון בעלמא, והדמיון אפשר לו להיראות בשבעים פנים, לזה כהר ולזה כחוט השערה".

(באן), שכל כוח המניע אותה למרחק מרחקים בא ממה שהקטר אוגר בתוכו את החום הנוצר מן האש (מהפחם), ובזה גדול כוחו להניע את כל הרכבת הכבידה ונוסעיה. כיו"ב כשנצור פינו מלדבר בעת שבווער האש בקרבנו - נזכה להמשיך בדרכנו ביתר שאת ויתר עוז, לבוא לתכליתנו הטוב הן ברוחניות הן בגשמיות.

כב. משל אמרו למה שנהוג להכניס ילדים למערה חשוכה לגמרי, בהילוכם רואים התינוקות כמי שיש בצידי המערה חיות טורפות המשחרות לטרף ב'עיניים' מטילות אימה, ואף "ישמעו" שם את קולות החיות והמזיקים, והילדים זועקים ובוכים לרוב פחדם העצום. פעם היה ילד שהכיפה שחבש על ראשו נפלה לו על ריצפת המערה ולא מצאה עד שיצאו הוא וכל חבריו מתוככי המערה העמוקה והחשוכה המטלת אימה ופחד. ויאמר ה'מנהל' לילד בוא עמי ואמצא יחד עמך את כיפתך, החל הילד מצעק ובוכה תמרורים - לכל מקום שבעולם אלך עם המנהל ב'אש ובמים', אבל לא למקום מפחיד כל כך שכמעט שפרחה נשמתי מפחד החיות הטורפות, ולא בכל יומא איתרחיש ניסא... אך המנהל הצליח במתק לשונו לקחת עמו את הילד, אלא שעתה כבר האירו את המערה באור יקרות (שכבר גמרו כל התלמידים להלך עם) ובזה ראה הילד כי פחדו וחששו היה אך פחד שווא - חלומות ודמיונות, כי ה'עיניים' המציצות מתוככי ה'חיות' לא היו אלא שברי זכוכית, והחיות אינם אלא בגדים בלויים על מקלות שבורים... רבותי, המתפחד מן היצר ושלל פיתוייו אינו אלא כאותם הנערים המתפחדים ממקלות שבורים, ושברי זכוכית הבל הבלים אין בו ממש. ואם תרצה להנצל ממנו 'הדלק את האור' האר לעצמך במחשבתך והתבוננות אמיתית, ותראה שהכל הבל, וכי יש אדם שבידו לומר על הנאת עבירה וכדו' שהייתה לו ב'עבר' שעדיין הוא מרגיש טעמה הערב, הרי אחר מעשה יראה בעיניו ש'לא אמר כלום'.

יש שביארו ביסוד זה את דברי הגמ' (סוכה נב.) שהיצר הרע 'צדיקים נדמה להם כהר, ורשעים נדמה להם כחוט השערה'. והיאך יתכן כזאת. אלא, הוא אשר דברנו, היצר מראה לאדם כאילו הוא 'הר גדול' כי כל כך ערבה תאוותו עד שקשה כברזל לנצח ולוותר על הנאה זאת, ואכן הצדיק שאזר עוז ותעצומות, ולא נגע בעבירה כלל, עדיין נדמה לו כהר (ואף יקבל שכר כמי שהתגבר על 'הר' גבוה, שהרי נסיון בזה עמד בפניו), כי לא ראה ולא הרגיש שאין בו ממש, משא"כ הרשע שהלך אחר יצרו וכבר נטל לעצמו ההנאה, יודע היטב שאין כל שוויונה של הנאה ושל יצרו אלא כ'חוט השערה' החולף ונמוג, וכל ה'הר' שהיצר עשה מזה עד הנה, איננו אלא דמיון...

כג. את הדבר המשילו לילד קטן המהלך ברחובה של עיר בלילה, ולצידי הרחוב יש מנורות אור המטילים צל למרחק, הילד נפחד ונרעד מן הצל - אשר נראים בו תנועות משונות ומטילות אימה, מה יעשה האב להשקיט סערת רוחו, יקריבנו אל מקור האור ונסו הצללים ויחד עמם כל הפחד והבהלה, כי באור המאיר רואים שכל הצל אינו דבר ממשי כלל, אלא דמיון ומשל.

כך נמי, המתפחד מצללי היצר - המצייר לעיניו כי אם יעשה כך וכך מרה תהיה אחריתו - מה תקנתו, יתקרב אל מקור האור, והיינו להאיר נשמתו במעט התגברות והתעצמות ויראה כי הכל דמיון ועורבא פרח. וכך היה אומר הרה"ק מקאצק זי"ע, כי אכן אמת הוא שהיצר 'אריה' הוא, אלא שהוא אריה מ'נייר' - יגש ויתחיל לקרעו ויראה כי בידו וביד כל אחד לקרעו.

באר הפרשה - ויקהל פקודי - ההודש

יב

חשובה וחביבה הרבה יותר אצל הקב"ה אע"פ שאינה יקרת ערך כ"כ (בשווי הממון).

והגם שזו עבודה קשה שבמקדש, מיהו שכרו יגדל מאד, וכפי שאמרו (אדר"ג ג' ו') פעם אחת בצער ממאה פעמים שלא בצער, וכן מובא ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על נסיונותיו.

ובזה יזכה להיות אהוב וחביב לפני המקום ב"ה, כמפורש ב'חובות הלכות' (שער התשובה פ"י) ומי שרוצה להגיע לרצון בוראו, ייכנס מן הפתח הצר,

ומסך שער החצר - כגודל הקושי כן גודל השכר

בפרשתן (ויקהל לה כו) והנשאים הביאו, ובגמרא (יומא עה.) תנא נשיאים ממש, כלומר ש'עננים' הביאום מן השמים. ובוה ביאר ה'אור החיים' (ריש פרשת תרומה) דהנה בסדר הנדבות נקטה תורה את החשוב חשוב קודם, ולכן כתיב תחילה (כה, ג-ד) 'זהב וכסף ונחושת' ואחר כך 'ותכלת וארגמן ותולעת שני', וכן הלאה. מעתה יקשה, מדוע נזכרו 'אבני שוהם ואבני מילואים' שהם היקרים מכל הנדבות באחרונה. אלא, היינו טעמא, עפ"י האמור שאבני החושן והאפוד הגיעו בדרך נס למדבר על ידי ענני שמיא, וכיון שלא התאמצו להביאם על בן נזכרו ונמנו בסוף, כי העבודה הבאה על ידי יגיעה ועמל

ובגמרא (סוכה נב.) אמרו 'יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא (קורי העכביש) ולבסוף דומה כעבותות העגלה'. ואפשר להסמיק לזה את דברי הרה"ק בעל ה'תניא' ז"ע (באגרת התשובה) וז"ל כי הדבר דומה לאדם המשים נגד אור השמש בחלון מחיצות קלות וקלושות לרוב - שוודאי הם יאפילו לו כמו מחיצה עבה מאד, וכיוצא בו אפשר לומר לענין הדמיון של היצר ל'קורי עכביש', שבאמת הם דקין עד מאד מאד, ובקל אפשר לקורעם ולפתוח את החלון אשר טוו עליו את קוריהם עוד ועוד עד שהחשיכו את החדר. אך הטיפש ישב ויבכה על כי חשך אור בעדו, מה שאין כן החכם יודע שאין לו כי אם לעמוד ממקומו, לתלוש כלאחר יד את כל קורי העכביש שאינם כי אם מסך דק מן הדק וכך יוכל ליהנות מקרני החמה. כך הוא במלחמת היצר - אינו כי אם דמיון בלבד, ואם יעמוד אדם ויקרע את קורי הדמיון, יימלא הבית כולו אורה ושמחה.

הסבא מנובהרדוק צוק"ל היה ממשיל, לעני ואביון שהיה מהלך בשוק בעצם יום השבת קודש, והנה רואה לפניו סכום אדיר של ממון הזרוק בצדי הדרכים, החל ההלך לחשוב מחשבות של הוראת היתר לקחת את הכסף אף שהממון מוקצה הוא בשבת. תחילה חשב להתיר מטעם פיקוח נפש, דהרי אין בביתו פרוטה לפרטה ושמא על ידי העניות הגדולה יגיע לידי פיקוח נפש, והרי 'פיקוח נפש דוחה שבת'. לאחר מכן חישוב עם קונוה שמותר לו לקחת את המעות כלאחר יד או בשינוי, או אולי יקח את הממון על ידי שישתמש בזה לניגוב ידיו - ויהיה זה בכלל 'לצורך גופו'... עד שבא מאן דהו ולחש באזנו, רבי יהודי, מעות הללו מזויפות הם, אינם אלא שברי חרסים שאין בהם ממש. וראה זה פלא - בין רגע נצטננה כל התלהבותו ונרגעה סערת רוחו להפליא, וכבר לא היה לו כל חפץ באלו המעות, וסר ממנו כל ה'נסיון', ויחד עמם כל ה'היתרים' שהמציא לעצמו.

כך ממש הוא במלחמת היצר, כל התאוות אשר היצר מפתה אותנו כולו 'דמיון', אין בהם כל הנאה של ממש, וכשנכיר בזאת נצליח לנצח את אויבינו ולנצח על מלאכת בית ה'.

כד. יש שביארו ביסוד זה, מדוע נקט התנא (אבות ה' ה' כב) לומר 'לפום צערא אגרא' בלשון ארמי (בשעה שכל המסכתא בלח"ק), דהנה מבואר בתוס' (ברכות ג' ד"ה יהיה) 'לכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום, שלא יבינו המלאכים (שאינן מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, שבת יב:), ויהיו מתקנאין בנו', והכי נמי אמר 'לפום צערא אגרא' בלשון שהם אינם יודעים כדי שלא יקנאו בישראל.

כה. משל להולך בדרך ותעה ביער הגדול, מבלי דעת כיצד יצא מן הסבך, ותמלא נפשו צער ופחד, אמנם, משנראה לנגד עיניו 'בית החיים' יתמלא שמחה, שהרי זה סימן מובהק הוא שיש ישוב בני אדם במקום קרוב. והנה אף שבדרך כלל אין בראיית 'בית החיים' כל שמחה, אדם הלז ישמח לבו ותגל נפשו, כי לפי מצבו יש כאן סימן טוב - שהוא הולך בדרך הישר, ועוד מעט קט ימצא עצמו בתוככי העיר, כיו"ב, המרגיש חושך והסתר בעת נסיון, ידע שזה כ'בית החיים' המוכיח שבקרוב ממש ימצא עצמו על דרך המלך, וכבר עתה כולך הוא בדרך טוב (המוליכתו ליישוב).

ועמד בדרך ניסית. ומבארים בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, דוה בא מרצונם ותשוקתם של בני ישראל, שהרי יש מהם שרצו להביא לנדבת המשכן ולא עלתה בידם, אם מטעם שלא השיגה ידם, אם מטעם שכבר הכריזו 'אל יביאו יותר', ודבר זה הבעיר בקרבם תשוקה ורצון ב'אש קודש' - מרצונות אלו נבראת בריאה מיוחדת, והיא 'מקום הארון אינו מן המידה'. נמצא שרצונותיהם ותשוקותיהם של ישראל גברו על המתנדבים בפועל, ומהם נבנה בית קודשי הקדשים וארון הברית^י.

ביו"ב ביאר הרה"ק מהר"י מטשורטקוב זי"ע, שהרי המשכן וכליו נתקדשו ב'שמן המשחה', ובמה נתקדש חלל המקדש, אלא כנ"ל, דוה נתקדש מהרצון והשתוקקות של בני ישראל. וזהו כחו של הרצון^י.

שייכנסו ממנו החסידים הסובלים, עכ"ל. כי בזה יזכה להתעלות מעלה מעלה.

תוכו רצוף אהבה - עיקר עבודת האדם להשתוקק לטוב יתחיל לעסוק בטוב וה' יגמור בעדו

בפרשתן (ויקהל לו א) 'ויעש בצלאל את הארון עצי שטים'. איתא בגמרא (מגילה י:): 'אמר רבי לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה' (שכן 'לפני הדביר כ' אמה, וכל כרוב היה י' אמה' והיכן עמד הארון אלא שאינו מן המידה). היינו שהארון עצמו לא תפס מקום כלל, אלא עמד בנס מיוחד מאת ה'. והנה, תבנית המשכן וכל כליו נבנו מ'נדבות' בני ישראל זה בכסף וזה בזהב ובנחושת או בעצי שטים ושאר דברים, מעתה צריך ביאור, מניין נלקח מקומו של ארון שלא היה מן המידה,

כו. בכל אופן ידע שאין הקב"ה דורש ומבקש מאתו אלא את ה'ראשית' - שמצידו יתחיל בעבודתו המוטלת עליו, אז יגמור ה' בעדו, כדברי רש"י (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, אם עתה תקבלו יערב לכם מכאן ואילך - שכל התחלות קשות'. וכך רמז הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (פקודי, ד"ה אי נמי י"ל) בדברי הכתוב בפרשתן (פקודי לח כח) 'וצפה ראשיהם וחשק אותם', 'וצפה' - הקב"ה מצפה ומייחל מהאדם רק את הראשית וכשיתחיל יגמור ה' בעדו, לתת לו חשק והתלהבות דקדושה, וזהו 'וחישק אותם', כי מכאן ואילך יערב לכם. כלל גדול במעלות העבודה התמימה, הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם, שלא עליו המלאכה לגמור, ואף אם לא יצליח לשבור את יצרו ומאווייו כי אם המעט, כבר חשוב הוא לאבינו שבשמים, ואין לו לאדם רשות להרהר אחרי זאת.

הרה"ק מקאצק זי"ע ביאר בדברי הגמרא (שבת קמז:): המובאת לעיל שרבי אלעזר בן ערך שכח את כל תלמודו, ומשבא לקרוא 'ההודש הזה לכם' אמר 'החרש היה לבם', (עד שהתפללו עליו חבריו וזכר בתלמודו), וצ"ב מדוע נתחלפו לו דייקא שלש אותיות אלו. אלא, שהחילוק בג' אותיות הללו הן רק נקודה אחת קטנה (השינוי בין ד' לר', מו' לוי, ומכ' לבי' - כל ההבדלים הם בקוץ אחד קטן), ללמדנו שאין הקב"ה דורש ומבקש מן האדם אלא את הנקודה הפנימית שבעומק בלב, ועל ידה ישתנה האדם מן הקצה אל הקצה, ליהפך מ'חרש' ל'חדש'.

ועוד למדנו, שעל ידי שיקבל על עצמו קבלה טובה אחת קטנה, יצא מ'החרש היה לבם' ל'ההודש הזה לכם', כי כל משהו שבשר ודם מתאמץ לעבודת הבורא יתב"ש חשוב ומקובל ומרוצה לפני אדון הכל, ובזה נעשה חביב למקום עד שהקב"ה משתעשע עמו.

כו. מתאמרא משם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על המאמר 'אין דבר עומד בפני הרצון', כי בשעה שתשאל את רעך מדוע לא עשית את אשר היה מוטל עליך, יכול הוא לתרץ את עצמו ולומר - לא היה ביכולתי לעשות כך וכך. אמנם, על טענה אחת אין לו מה להשיב - מדוע לא היה לכל הפחות רצון לעשות את המוטל עליך עשות, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון' - אין דבר בעולם שיוכל לעכב את האדם מלרצות כך וכך.

ידוע דבר המעשה, שהגאון רבי אייזל חריף זצ"ל חיפש בחור עילוי ותלמיד חכם מופלג לחתן לבתו, מה עשה, הכין לעצמו קושיא קשה כברזל, נסע לאחת הישיבות הגדולות והציע את קושייתו לפני התלמידים. וכה אמר להם, המוצא תשובה נכונה אקחנו כ'חתן', מיד התחילו הכל לאמץ את ראשם, בכל כישירוניתיהם וכוחותיהם בפלפול ובסברא כדי למצוא יישוב הגון ונכון לקושייתו, אך אחד מהם לא עמד בכור המבחן אצל הגאון, כי בחריפותו ובכוחו הגדול דחה את דבריהם מכל וכל. לאחר כמה ימים שלא עלה בידם למצוא לו תשובה הודיע להם רבי אייזל בצער, שהוא ממשיך בדרכו כדי למצוא חתן במקום אחר, וכן עשה.

בהיותו רחוק כמה פרסאות מן העיר שמע לפתע קולו של בחור הרץ אחרי עגלתו, ובקוצר רוח ביקש לעצור את

ויש לכאר מאי טעמא נחסרה אות י' דייקא משמם ולא אות אחרת, עוד קשה, מה חטא יש בזה שרצו להשלים את ה'חסר' לאחר נדבת הציבור, אדרבה להם נאוה תהילה שהניחו תחילה לכל בני ישראל להשתתף בנדבה. אלא מבאר ה'חידושי הרי"ם זי"ע (עה"ת), שאין לקב"ה חפץ בזהב וכסף אלא כל רצונו הוא שיבער האדם בהשתוקקות לקיים מצות השם בזריזות ובהתלהבות, כן נמי אין מקום לומר שיביאו את אשר יחסר כי אין לקב"ה שום חסרון וצורך, וכל רצונו אינו אלא ב'נשיאת לבם' של בני ישראל בהבאת התרומה מתוך זריזות (ואילו העשה בפועל אינה אלא כסיעתא דשמיא). לכן נחסר אות י' משמם, שאות זו מרמזת על שם 'יהודי', כי עיקר יהדות של ישראל תלוי בזריזות והתלהבות לעבודתו יתב"ש.

וישמחו כי ישתקו - לעולם יעשה עצמו כאילם

בפרשתן (פקודי לט כה) ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל סביב, וכן הוא

בזה ביאר ה'אלשיך' הק' (עיי' בפ"י לשה"ש) בפסוק (שה"ש ג ט) אפריון עשה לו המלך שלמה - מעצי הלכנו, רפידתו - זהב... אבל 'תוכו' - פי' ממה נעשה התוך ועצם חללו של משכן, מ'רצוף אהבה' - מהתשוקה של בני ישראל.

הנה כתיב בפרשתן (ויקהל לה כז) 'והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלואים לאפור ולחשן, וברש"י (ממדרש במדב"ר יב טז), אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, 'והנשיאים' כתיב, עכ"ל.

העגלה, מיד הורה הגאון לעגלון להעמיד את הסוסים, לשמוע מה בפי הבחור, אך כאשר הגיע הבחור נענה ואמר, רבי קדוש, אכן, לא אזכה להיות ה'חתן', אך הגידה נא לי מהי התשובה לאמיתתה של תורה, כי עוצם הקושיא איננה מניחה לי, תורה היא וללמוד אני צריך, כשמעו כן נענה רבי אייזל ואמר למקורביו 'בחור כזה חיפשתי', כי חפצי בצורבא מרבנן שאהבת התורה יוקדת בלבו באמת.

ומכאן נלמד כל איש לעניינו, כי פעמים והוא עומד בנסיון אדיר וחזק למעלה מכוחותיו, יזכיר לעצמו - אולי אכן אין הקב"ה דורש מעמי אלא שאעמוד ואתחנן לפניו... הציליני מיצר הרע, מכל מיני נסיון ובזיון... ועצם שאגת לבו גורמת נחת רוח במרומים לאין ערוך. וכאותו מעשה, שבכוונה תחילה הקשה הגאון בחריפותו קושיא עצומה שאין עליה תשובה, ולא אבה אלא לראות מיהו הבחור ש'אהבת התורה' יוקדת בקרבו, ולגודל תשוקתו לדברי תורה הוא דורש ומחפש אחר התשובה, אף בשעה שנראה לו שלא יזכה להיות חתנו של גדול הדור.

כח. סיפר ה'חפץ חיים' שפעם נפל בדעתו של איש פשוט ביותר שלו נאה ויאה להשתדך עם רבה של העיר, והחל לשלוח אליו 'שדכנים' שיציעו את ה'שידוך' המהולל. מובן שהעלה חרס בידו שהרב לא הסכים לכך בשום אופן... אבל 'שיגעון' זה לא יצא מראשו של האיש... עד שבעזה"ש"ת אירס הרב את בנו, אז נרגעה במעט רוחו של היהודי ואירס את בתו עם רעהו בדומה לו, בהגיע עת דודים - יום החתונה בבית הרב שליט"א, והנה עוברים אלפי בני העיר להתברך מפי הרב בברכת 'מזל טוב', ולעיניהם עומד אף האיש הלז זה ברוב הדרו בשולחן ה'מזרח' ומקבל 'מזל טוב' מהקהל, שאלוהו ידידיו מה לך ולשמחת הרב - לקבל מכולם ברכת מזל טוב, ענה 'אני הרי כמעט' נהייתי מחותן בחתונה זאת, כל הקהל 'מלאו שחוק פיהם'... אמנם, זה רק בעיני גשמיות, אבל בעבודת ה' גם 'כמעט' (שעובד ומתייגע וכמעט הצליח) הרי הוא 'מחותן' כמי שהצליח לא פחות ולא יותר.

כט. אמנם שבחה תורה את הנשיאים שמשראו שנחסרה אות משמם לא נפלו רוחם בקרבם אלא הבינו מה ה' דורש מעמם, וב'חנוכת המשכן' הזדרזו להביא את הקרבנות. וכבר אמרו צדיקים שיש לנו ללמוד מהם, כי הגע בעצמך, אם היה אחד מגדולי וצדיקי הדור אומר לאדם שהתעצל בדבר מצוה שחסרה בו נקודת היהדות, והיה מוציא אות יו"ד משמו, הלא מסתברא שאותו אדם היה כובש פניו בקרקע ונשבר לרסיסי רסיסים, וכ"ש בנידון דידן שהקב"ה כתב בתורה את שמם חסר יו"ד, והיה להם מקום לחשוב ששוב אין להם עוד תקנה, ועל כן יעזבו את ה'נשיאות' שלהם וישבו בחושך וצלמות לחזור כל היום בתשובה מתוך בכיות ודמעות, אך הם לא נהגו כן, אלא אמרו מאי דהוה

עם 'פה אחד' ושתי עיניים (ושתי אזנים) לרמוז לו שמחצה ממה שהוא רואה (ושומע) יגיד בפיו¹².

ביסוד זה ביאר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע שלכן מזל אדר דגים, שהם שונים מכל שאר בעלי חיים, שכל בע"ח אעפ"י שאינם במדרגת מדבר, מכל מקום יש להם איזה 'קול הברה', כדאשכחן (ברכות ג.) 'חמור נוער' וכן (מגילה יא.) 'אריה נוהם' וכיו"ב הרבה, אבל הדגים אינם משמיעים שום קול, ובוה השווה חודש אדר לדגים, לרמוז, ששמחה גדולה לאיש בחסימת פיו שלא לדבר דיבורים אסורים, ולכן 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'¹³.

ורמזו כן במה שכתוב (תהלים קו ל) 'וישמחו כי ישתוקו' - על העומד באמצע ויכוח גדול, ויש בידו להשיב כהוגן ולהשתיק את רעהו בחיצי לשונו, והוא מתחזק בכוחות נפש עצומים ומתאפק מלענות לו, בשכר זה יזכה

בפר' תצוה (כח לג) 'ועשית על שוליו רימוני... ופעמוני זהב בתוכם. ולכאורה צ"ב, הרי הרימונים והפעמונים היו זה לצדו של זה, ומדוע אמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים, הלא כמו"כ היו ג"כ הרימונים בתוך הפעמונים.

ומבאר האלשיך הק' (תצוה שם) וז"ל (בשינוי) אך הוא מוסר אבינו שבשמים ללמדנו דעת כי אין טוב משתיקה. כי הפעמון הוא כעין זוג בענבל המקשקש בתוכו (רש"י כאן) וכצורת הלשון המקשקשת תוך הפה, והזוג ההוא המקשקש משמיע קולו בבואו אל הקודש, ולכן הוא משל ורמוז הרומז על דיבור הפה, והרימונים... הם כעין כפיות חלולות סתומות אשר לא ישמע קולם - הם רמז על השתיקות והעדר הדיבורי. ובאה התורה לומר לן שעל הפעמון - הדיבור, להיות 'בתוך הרימונים' - בין שני שתיקות, ולא שיהיו הרימונים בתוך הפעמונים כלומר שתיקה אחת בין שני דיבורים, ולכן נברא האדם

הזה ומכאן ואילך נתחזק בזריזות של מצוה, ומיד בהזדמנות הראשונה תיקנו קלקלתם והזדרזו להקריב את קרבנות המילואים בחנוכת המזבח, ולכן האריכה תורה ב'חנוכת המזבח' לפרט כל הקרבנות של כל נשיא ונשיא בפני עצמו ללמדנו שרצה השי"ת את מעשיהם, ולכן אל יפול ברוחו לעולם, ואף אם התנהג שלא כהוגן יש בידו לתקן את מעשיו מכאן ולהבא, וזהו רצון השי"ת.

ל. הגה"ק החפץ חיים זי"ע אמר שאדם שאין לו שמירה מעליא על מוצאי פיו, הרי הוא כמי שיש לו גנב בן בית, שאי אפשר לו להזהר ממנו, ורק מגנב שאין לו דריסת רגל ברשותו - אפשר להיזהר, כיו"ב ממש, נחשב אדם זה, שאי אפשר לשלוט על יצר הלשון הרע.

עוד כתב הגה"ק חפץ חיים זי"ע, שממנהגו של עולם כשירצה הרופא לידע מצבו של החולה - יביט על לשונו, כי על הלשון אפשר לראות את כל תחלואי הגוף, כמו כן הוא בחולי הנפשות - על הלשון אפשר לראות אם יש לו חולי הנפש, והיינו אם הלשון עצמה איננה כראוי...

רמז נאה רמז היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע בדברי המשנה במסכת תמיד (א א) 'מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם', הנועל פתחי פיו, ואינו מדבר כל מה שליבו חפץ, הרי 'בידוע שיש שם אדם', אך אם פיו פתוח - כלומר, שאינו שם על לב מה שמוציא מפיו בידוע שאין שם אדם - אינו נחשב כאדם, אלא כ... בפולין היו אומרים שכמו שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם המדבר ומדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי ישורם (אמרי נועם, הרה"ק מוואלבארז).

עוד היו אומרים שמי שמדבר יתר על המידה, הרי שאין לו פה אלא שיש לו חור מיותר בגולגולתו משם הוא שופך את כל השטויות שבמוחו, ועל ידי דיבורו הוא מחורר חור אף במוחו של השומע אותו ומאזין לדברתו חסרת המחשבה. לא. וכמו שרמז הרה"ק מרוזין זי"ע בדברי הגמ' (מגילה יח.) 'מילה בסלע משתוקא בתרין', שהמדבר מילה אחת מתוך שתים שהוא שותק אזי שווה מילה אחת שלו סלע ויש לה ערך רב, שהרי אינו מדבר אלא כפי הנצרך.

הוא היה אומר, הנה לחתן נותנים 'דורון דרשה', אבל הרבה יותר מכך ראוי הוא לקבל על השתיקה. לב. הוא היה אומר בתוכחת מוסר, שעל כן ברא הקב"ה את העולם שהתינוק הנולד אינו יכול לדבר עד אשר יהיה יותר מבן שנה, כי יש המתלוננים ואומרים, שאם ישמרו לקיים כל ההלכות האמורות בספר 'חפץ חיים' לא יוכלו לדבר מאומה, וחייהם אינם חיים, לפיכך ברא הקב"ה את עולמו בדרך זו כדי לגלות שטענה זו אינה טענה, ואף אם נאמר כדכוותיה שאי אפשר לו לדבר כלל עדיין חזינן שהתינוק חי את חיו אף מבלי היכולת לדבר.

אלא יש לומר, דידוע אמרם ז"ל (ברכות ה.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ובווהר הק' (ויקהל ר א) היכלא דקודשא בריך הוא אורייתא איהי, וכד בר נש עסוק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה (היכלו של הקב"ה היא התורה, ובשעה שהיהודי יושב ועוסק בתורה עומד שם הקב"ה ומקשיב לקולו).

זה שבישר להם, אף אם שמא יגרום החטא, ויחרב בית המקדש, אמנם משכן ה' של הארבע אמות של הלכה' - והיכלא דאורייתא זאת, לא יבוטל לעולם. זהו שנאמר 'אלה פקודי' - פירוש 'פקודי' לשון חסרון, כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט), ור"ל אלה פקודי המשכן, היינו בדורות אלה של גלויות, שהמשכן חסר, ואין לנו לא משכן ולא מקדש, הנה משכן העדות היינו התורה הוא המשכן והמקדש (שהתורה תהיה במקום המשכן והמקדש), עכ"ל. נמצא שאין כאן כלל הזכרת צער, עכ"ל.

ואדרבה חשיבות מיוחדת יש לעסק התורה בימי הגלות, כי כה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, וז"ל. ענין אריכות הגלות כל כך, אולי משום שחשוב מאד בשמים לימוד התורה בזמן הזה, שהוא בקושי ודוחק גדול ועול פרנסה המטרידים את האדם. (שש"ק ח"ב קעו). והיינו שבימות המשיח תהיה הרחבה גדולה לישראל, כמאמרם (עירובין מג:): 'כיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל', ושוב לא יוכלו ללמוד תורה מתוך הדחקי. והדברים נפלאים, שהרי הקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, ככתוב (תהלים צא, טו) 'עמו אנכי בצרה', ואמרו (חגיגה טו:): 'בזמן

למדת השמחה, כנרמז בסיפא דההוא קרא ויישמחו כי ישתוקו'. וכן פירש הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע ב'ליקוטי שושנה' (ד"ה במשלי שמחה לאיש) את הפסוק (משלי טו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שכאשר האדם מענה ומייסר את פיו על ידי ההתאפקות מלדבר דברים אסורים זוכה לשמחה.

משכן העדות - בית המדרש וד' אמות של הלכה הם המשכן בזמן הזה

בפרשתן (לח כא) 'אלה פקודי המשכן, משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן', ובכפל התיבות 'המשכן - משכן העדות' מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ בדיבור השלישי) עפ"י דברי המדרש שבכסף התרומה (הנותר) שלא הוצרכו למלאכת המשכן בנו 'בית מדרש' בסמוך ל'משכן', ואף הוא נקרא 'משכן', ולזה אמר הכתוב ב' פעמים, א. 'משכן העדות' אשר פוקד על פי משה - שבו ישבו תלמידיו של משה ועסקו בתורה. ב. משכן אוהל מועד - שבו הייתה עבודת הלויים. והקדים הכתוב 'משכן העדות' ללמוד בו תורה, ללמדך כי ה'תורה' חשובה יותר מהעבודה².

בדרך אחרת מהלך הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, וז"ל. או יאמר, כפל המשכן משכן העדות, ופירש רש"י רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל, ולכאורה הוא תמוה - עדין לא הוקם המשכן, כבר רמז להם להעריך תיקון חצות על החורבן, ולאזה צורך רמז להם זאת עכשיו החורבן שיהיה לעתיד... והרי, בשעת חרדה חרדה.

ובלאו הכי האמת איפכא היא, וכפי שענה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למי שבא אליו בטרוניא - למדתי בספר 'ח"ח שמירת הלשון ומעתה איני יכול לדבר כלום... השיב לו הח"ח, אדרבה, עד השתא לא הורשית לפתוח פיך לדבר, שהרי מסוכן היית שמא תכשל בדיבורים אסורים, אך מעתה, דבר נא כאוות נפשך, היות והינך כבר מורגל בכל הלכות הדיבור.

וכן ידוע ממספרי קורות הימים, כי ה'חפץ חיים' עצמו לא היה איש סגור שאינו מעורב בין הבריות - מחשש דיבורי לשון הרע, אדרבה ואדרבה, הוא היה 'איש בין אנשים', והיה מדבר עם הכל, אלא שזהירות נפלאה נקט בין השיטין - שלא יכנסו בדבריו דיבורי לה"ר.

לג. רמז הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע ה"ד, דהנה ידוע שחמץ מורה על היצה"ר (עי' ברכות יז. רש"י ד"ה שאור) והמילוי של אותיות 'חמץ' [ח"ית מ"ם צד"י] הן יתמיד, לרמז שעל ידי ההתמדה בתורה אפשר להתגבר עליו ולנצחו. לד. בסוף ימיו נסע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע לעיר וויען כדי לדרוש שם ברופאים, והתלווה אליו בנו הרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע, ושהו שם במשך כמה שבועות, ביום השב"ק הבחין מהר"ד בבחור מבוגר שעוסק בתורה במשך כל יום השבת בהתמדה גדולה ובחשק עצום, ומאד התפעל מעבודתו ומלימודו, ניגש אליו ושאלו מאין הוא

באר הפרשה - ויקהל פקודי - ההודש

יז

שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזורעי, ואעפ"כ מעדיף השי"ת יותר להצטער בצרתן של ישראל כביכול, כדי שיוכל להשתעשע בתורה שבני ישראל עוסקים מתוך הדחק.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שיאיר עינינו ודרכנו בכל אשר נפנה, ונזכה להתחדש ובקרוב נשוב לצקת את אדני הקודש בתרומת הקודש בבית השלישי שיבנה באש מן השמים ויכונן במהרה בימינו.

ומה מעשיו, נענה הבחור ואמר, שאנשי הצבא הנכריים גייסו אותו לשרת בצבאם, והיה מוכרח לחלל את השב"ק, לכן פנה אל מפקדיו שיתנו לו יום מנוחה בשבת, ותמורת כן יעבוד שעות ארוכות יותר בששת ימי המעשה, וזכה לשאת חן בעיניהם והרשעים הללו יצאו מגדרם והסכימו להצעתו, מאז קיבל על עצמו לעשות את יום מנוחתו - יום השבת, כולו תורה, כשמוע מהרי"ד את תשובתו נענה ואמר 'מי יודע אם בחור זה אינו מעכב את הגאולה...' שהרי בבוא גואל יוסר עול הגלויות ועול הגויים מעל צווארינו, ואז לא יוכל עוד כביכול להשתעשע עם לימוד התורה במסירות נפש כשל בחור זה.